

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Природничо-географічний факультет

Кафедра географії та геоекології

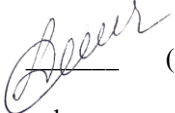

Географія материків і океанів

Силабус

2020 – 2021 навчальний рік

Силабус розглянутий на засіданні кафедри географії та геоєкології
Протокол від «31» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри географії та геоєкології (к.г.н., доц.. Семенюк Л. Л.)

Розробник: кандидат біологічних наук, доцент кафедри географії та геоєкології Мирза-Сіденко Валентина Миколаївна

1. Ел. адреса: vmirzasidenko@ gmail.com

Інша контактна інформація: тел.: 0666279175

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Назва дисципліни:	Географія материків і океанів
Спеціальність:	014 Середня освіта (Географія)
Освітньо-професійна програма:	Середня освіта (Географія та Історія)
Рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
Форма навчання:	денна
Курс:	3-й
Семестр:	6-й
Тип дисципліни	Нормативна
Кількість кредитів –	3
Блоків (модулів) –	1
Змістових модулів	2
Загальна кількість годин –	90
Тижневих годин для денної форми навчання:	3
Лекції	28 год.
Практичні, семінарські	20 год.
Лабораторні	-
Самостійна робота	42
Індивідуальне науково-дослідне завдання (есе, аналітичний звіт, тези тощо)	не передбачено
Вид підсумкового контролю:	екзамен
Сторінка дисципліни на сайті університету	Moodle ЦДПУ
Зв'язок з іншими дисциплінами.	загальне землезнавство, кліматологія, геологія, ландшафтознавство, гідрологія, геоморфологія, географія ґрунтів, біогеографія, картографія, історична географія тощо

3-4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета : засвоєння загальних закономірностей просторової диференціації ландшафтної оболонки та прояву фізико-географічних закономірностей геосфери в межах окремих океанів, материків, фізико-географічних регіонів.

Завдання :

- сформуувати глибокі знання щодо прояву фізико-географічних закономірностей Світового океану, окремих материків, природних регіонів;
- засвоїти сучасні гіпотези динаміки Землі, структурної будови земної кори, основних типів морфоструктур;
- оволодіти знаннями щодо тектонічної обумовленості будови земної поверхні, розміщення корисних копалин;
- сформуувати уявлення про фактори кліматоутворення, кліматичне районування, типи клімату окремих океанів, материків, фізико-географічних регіонів;
- оволодіти закономірностями географічного поширення ґрунтового, рослинного покриву, тваринного світу, зональних типів ландшафтів в аспекті їх антропогенної трансформації та охорони;
- вивчити фактори природної диференціації та схем фізико-географічного районування, засвоєння регіональних відмінностей в межах окремих материків і океанів;
- засвоїти передбачений навчальною програмою обсяг географічної номенклатури.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: загальні закономірності просторової диференціації ландшафтної оболонки та прояву фізико-географічних закономірностей геосфери в межах океанів, материків, фізико-географічних регіонів, сучасні тектонічні концепції, особливості структурної будови земної кори світового океану, усіх материків, основні типи морфоструктур; специфіку кліматичного районування, типи клімату окремих океанів, материків, фізико-географічних регіонів; передбачений навчальною програмою обсяг географічної номенклатури.

вміти: встановлювати закономірні зв'язки між тектонічними структурами земної кори, рельєфом та корисними копалинами; між кліматом, ступенем сформованості гідрографічної мережі, обсягом і розподілом поверхневого стоку, особливостями ґрунтового-рослинного покриву, поширенням зональних ландшафтів тощо; здійснювати комплексні фізико-географічні характеристики окремих океанів, морів, материків, фізико-географічних регіонів; виконувати комплексне і геокомпонентне профілювання території; опрацьовувати інформацію, представлену у традиційних та новітніх картографічних матеріалах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі **компетентності:**

1. Загальні:

Системні компетентності:

ЗК4 – здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.

2. Спеціальні (фахові):

ФК1 – здатність демонструвати знання теоретико-методологічних основ та історії розвитку географічної науки, використовувати поняттєво-термінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному).

ФК2 - здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних ресурсів та природокористування, природних і суспільних територіальних комплексів.

ФК3 – здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі, опрацьовувати різні джерела географічної інформації, ефективно та вільно передавати географічні ідеї, принципи та теорії письмовими, усними та візуальними засобами, в тому числі за допомогою інформаційних технологій.

ФК9 – здатність проектувати і складати різноманітні тематичні карти, аналізувати інформацію за географічними картами, атласами та іншими картографічними творами, використовувати ГІС-технології в обсязі, необхідному для роботи вчителя географії та вирішення задач, пов'язаних із просторово-розподіленою інформацією в середовищі ГІС.

ФК10 – здатність до системного географічного мислення, критичного сприйняття інформації, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, уміння встановлювати географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

ФК11 – здатність до розуміння та пояснення особливостей фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язків у ландшафтах та біогеоценозах; географічного аналізу закономірностей просторової диференціації ландшафтної оболонки та прояву фізико-географічних закономірностей у межах океанів, материків, України та її регіонів.

ФК12 – здатність пояснювати геоecологічні аспекти функціонування природно-техногенних систем, прагнення до збереження навколишнього середовища, раціонального природокористування, охорони ландшафтного різноманіття та біорізноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності, розуміти та пояснювати стратегію збалансованого розвитку людства.

Програмні результати навчання:

ПРН1 – *знає та розуміє* теоретико-методологічні основи та історію розвитку географічної науки, зокрема, понятійно-термінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії, географічну номенклатуру;

ПРН2 – *описує* основні механізми функціонування природних комплексів, суть територіальної організації суспільства, окремих їх компонентів, *класифікує* зв'язки і залежності між компонентами, *знає* причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;

ПРН3 – *розуміє* взаємозв'язки географічної оболонки Землі та суспільства; тенденції взаємодії суспільства та природи в часовому вимірі; роль природно-географічних факторів у розвитку суспільства на різних етапах; *пояснює* зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, *формулює* наслідки і

детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства, *усвідомлює* важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності;

ПРН10 – географічно *мислить, критично сприймає* інформацію; *пояснює* основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації; *встановлює* географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

ПРН11 – *застосовує* базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії та історії, їхні теоретичні й емпіричні досягнення; *орієнтується* у світовому й національному географічному та історичному освітньо-науковому просторі; *опрацьовує* різні джерела інформації; вільно передає географічні та історичні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами, в тому числі за допомогою інформаційних технологій;

ПРН13 – *встановлює* закономірності територіальної організації суспільного виробництва та населення, просторових процесів та форм організації життя людей у світі, його регіонах та країнах, в Україні та її регіонах; *пояснює* та аналізує суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства;

Перелік дисциплін, необхідних для засвоєння курсу (пререквізити): загальне землезнавство, кліматологія, геологія, ландшафтознавство, гідрологія, геоморфологія, географія ґрунтів, біогеографія, картографія.

Постреквізити. Знання, отримані при вивченні дисципліни, використовуються під час засвоєння геоecології, природно-заповідних територій, фізичної географії України, регіональної суцільної географії, екскурsoзнавства і музеєзнавства тощо.

5. Зміст дисципліни. Календарно-тематичний план

Тиж. / год.	Тема, план	Форма діяльності (заняття) /	Література	Самостійна робота, завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тижд. 1 4 год	<p align="center"><u>Євразія. Загальний огляд.</u></p> <p>Тема 10. Ґрунтовий покрив, рослинність, тваринний світ Євразії. 1. Ґрунтово-рослинний покрив, тваринний світ Євразії. 2. Структура широтної зональності, 3. Висотна поясність у гірських системах Євразії.</p>	Лекція 2 год	Лекційні матеріали, презентація [1, 21, 5, 4]	<p>Характеристика ґрунтового покриву, рослинності й тваринного світу. Загальні особливості поширення у зв'язку з історією розвитку природи й сучасними фізико-географічними умовами.</p> <p>Основні типи ґрунтів ареали простягання й напрями зміни типів ґрунтів, фактори, що її визначають. Зональні та азональні типи ґрунтів. Флора і фауна. Особливості висотної поясності ґрунтового покриву та рослинності гірських систем. 2 год</p>	2 бали	
Тиждень 2 6 год	<p>Тема 11. Географічні пояси і природні зони Євразії. 1. Характеристика зональних ландшафтів, їх динаміки та стану охорони.</p>	Лекція 2 год Практ.2 год	Лекційні матеріали, презентація [1, 21, 5, 4]]	Флора і фауна. Особливості висотної поясності ґрунтового покриву та рослинності гірських систем. 2 год	2 бали	
Тижд. 3 6 год	<p align="center"><u>ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПРИРОДИ ТА ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ЄВРАЗІЇ 40 год</u></p> <p>Тема 12. Особливості просторової диференціації та фізико-географічне районування Європи 1. Фізико-географічне районування Євразії. 2. Фактори природної диференціації території.</p>	Лекція 2 год. Практ. 2 год	Лекційні матеріали, [1, 21, 5, 4]]	<p>Схема фізико-географічного районування. Принципи та критерії виділення й проведення меж субконтинентів, фізико-географічних країн та областей. Поділ території Європи на субконтиненти (групи країн): Європейський сектор Арктики і Субарктики (Арктичні острови), Північна та Середня Європа, Південна Європа та Середземномор'я, Східна Європа. Фізико-географічні країни і обл. 2 год</p>	3 бали	

Тиждень 4 4 год	Тема 13. ПІВНІЧНА ТА СЕРЕДНЯ ЄВРОПА. 1.Феноскандія (Феноскандинавська гірсько-рівнинна країна). 2.Середньоевропейська рівнинна країна. 3.Герцинська Європа і Британські острови.	Лекція 2 год.	Лекційні матеріали, відеоматеріали [1, 21, 5, 4]]	Середньоевропейська рівнинна країна. Герцинська Європа і Британські острови. 2 год	1 бали	
Тиждень 5 12 год	Тема 14. ПІВДЕННА ЄВРОПА ТА СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я. 1.Альпійсько-Карпатська гірська країна. 2.Кримсько-Кавказька гірська країна. 3.Середземноморська рівнинно-гірська країна.		Лекційні матеріали, відеоматеріали [1, 21, 5, 4]]	Кримсько-Кавказька гірська країна. Середземноморська рівнинно-гірська країна. 2 год	1 бали	
	Тема 15. СХІДНА ЄВРОПА. 1.Східно-Європейська рівнинна країна.		Лекційні матеріали, [1, 21, 5, 4]]	Уральська гірська країна 2 год	1 бали	
	Тема 16. ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРИРОДИ АЗІЇ. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ АЗІЇ.	Лекція 2 год. Практ. 2 год.	Лекційні матеріали, презентація [1, 21, 5, 4]]	Азійський сектор Арктики. Арктична острівна країна 2 год	1 бали	
	Тема 17. ПІВНІЧНА АЗІЯ. 1.Західно-Сибірська низовинна. 2.Середньосибірська гірсько-рівнинна країна 3.Північно-Східна Сибірська гірсько-рівнинна країна.		Лекційні матеріали, відеоматеріали [2, 21, 5, 4]]	Камчатсько-Курильська гірсько-острівна країна . Приморсько-Сахалінська гірсько-рівнинно-острівна країна 2 год	1 бали	
Тиждень 6 8 год	Тема 18. ГОРИ ПІВДЕННОГО СИБІРУ. 1. Алтайсько-Саянська гірська країна.	Лекція 2 год	Лекційні матеріали відеоматеріали [2, 21, 5, 4]	Байкальсько-Станова гірська країна 2 год	1 бали	

	Тема 19. КАЗАХСТАН ТА СЕРЕДНЯ АЗИЯ. 1. Тургайсько-Казахська рівнинна країна. 2. Туранська низовинна країна 3. Середньо-Азійська гірська країна.	Практ. 2 год	Лекційні матеріали відеоматеріали [2,3,6,7]	Центрально-Азійська рівнинна країна . Тибетська гірська країна 2 год	1 бали	
	Тема 20. СХІДНА АЗИЯ. 1. Кітайсько-Корейська гірсько-рівнинно-континентально-острівна. 2. Японська острівна країна		Лекційні матеріали відеоматеріали [2, 21, 5, 4]	Східно-Кітайська гірсько-рівнинно-континентально-острівна країна 2 год	1 бали	
Тиждень 7 10 год	Тема 21. ЗАХІДНА АЗИЯ. 1. Азійсько-Середземноморська гірсько-рівнинна країна. 2. Передньсхідна гірсько-рівнинна країна.	Лекція 2 год	Лекційні матеріали відеоматеріали [2, 21, 5, 4]	Кавказька гірська країна. 2 год	1 бали	
	Тема 22. ПІВДЕННО – ЗАХІДНА АЗИЯ. 1. Аравійсько-Месопотамська гірсько-рівнинна країна		Лекційні матеріали відеоматеріали [2, 21, 5, 4]	Левант (Сирійсько - Палестинські гори 2 год	1 бали	
	Тема 23. ПІВДЕННА АЗИЯ. 1. Гімалайська гірська країна. 2. Індогоанська низовинна країна		Лекційні матеріали [2, 21, 5, 4]	Індостанська гірсько-рівнинна континентально-острівна країна 2 год	1 бали	
	Тема 24. ПІВДЕННО-СХІДНА АЗИЯ. 1. Індокитайська гірсько-рівнинна країна		Лекційні матеріали відеоматеріали [2, 21, 5, 4]	Малайсько-Філіпінська континентально-острівна країна. 2 год	1 бали	
Тиждень 8 6 год	<u>Північна Америка. 42 год</u> Тема 25. Фізико-географічне положення материка.	Лекція 2 год. Практ. 2 год.	Лекційні матеріали [4, 5,7,10, 11,12]	Історія відкриття та дослідження материка. 2 год	1 бали	
Тиждень 9	Тема 26. Тектоніко-орографічна будова Північної Америки.	Лекція 2 год. Практ. 2 год.	Лекційні матеріали [4,	Геологічна історія формування території материка та основні етапи розвитку природи	2 бали	

8 год			5,7,10, 11,12]	(утворення та розвиток Північно-Американської платформи і геосинклінальних поясів). Розвиток природи у неоген-четвертинний час. Роль неотектонічних рухів у формуванні сучасного рельєфу. Сучасний вулканізм. 4год		
Тиждень 10 8 год	Тема 27.Клімат Північної Америки.	Лекція 2 год. Практ. 2 год.	Лекційні матеріали [4, 5,7,10, 11,12]	Загальні кліматичні особливості материка. Основні кліматотвірні фактори та їх вплив на формування клімату Північної Америки. Характеристика кліматичних сезонів за окремими метеорологічними елементами. Типи клімату та кліматичне районування. 4 год	2 бали	
Тиждень 11 6 год	Тема28. Внутрішні води Північної Америки.	Лекція 2 год. Практ. 2 год.	Лекційні матеріали [4, 5,7,10, 11,12]	Особливості розподілу поверхневих вод у Північній Америці, фактори, що зумовлюють їх формування. Класифікація річок за джерелами живлення й режимом стоку. Озера. Підземні води. Материкове й гірське зледеніння. Багаторічна мерзлота. 2год	1 бали	
Тиждень 12 8 год	Тема29.Географічні пояси і зони Північної Америки.	Лекція 2 год. Практ. 2 год.	Лекційні матеріали [4, 5,7,10, 11,12]	Загальні особливості розподілу основних типів фунтово-рослинного покриву і тваринного світу на материку; спільні риси їх поширення. Географічні пояси та природні зони Північної Америки: 1) зони арктичного, субарктичного і помірною поясів: арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних лісів, широколистяних лісів, лісостепова та степова зони, напівпустель та пустель; 2) зони субтропічного, тропічного і субекваторіального поясів: вологих мішаних лісів, напівпустель і пустель, твердолистяних лісів і чагарників, вічнозелених вологих лісів. Висотна поясність. 4 год	2 бали	
Тиждень 13 6 год	Тема 30. Просторова диференціація природи та фізико-географічне районування материка.	Лекція 2 год. Практ. 2 год.	Лекційні матеріали [4, 5,7,10, 11,12]	Схема фізико-географічного районування Північної Америки. Система таксономічних одиниць; принципи й критерії виділення та проведення меж субконтинентів, фізико-	2 бал	

				географічних країн і областей на материку. Поділ території материка на субконтиненти (групи країн): Американський сектор Арктики, Позакордільський Схід, Кордільський Захід, Центральна Америка. 4 год		
Тиждень 14 6 год	Тема 31. Регіональний огляд природи Північної Америки.	Лекція 2 год.	Лекційні матеріали [4, 5,7,10, 11,12]	Гренландська льодовикова країна. Канадсько-Арктична острівна країна. Лаврентійська низовино-височинна країна. Центральна рівнинна країна. Велика рівнинна країна. Аппалачська гірська країна. Берегова рівнинна країна. Аляскинсько-Кордільська гірська країна. Канадсько-Кордільська гірська країна. Південно-Кордільська нагірна гірська країна. Мексиканська гірсько-нагірна країна. Центрально-Американська вулканічна країна. Англійська острівна країна. 4 год	3 бали	
		Лекцій – 28 год Практичні заняття – 20 год		Самостійна робота – 42 год	36 балів	

6. Література для вивчення дисципліни

Базова

1. Шищенко П.Г. та ін. Фізична географія материків і океанів: підручник: у 2-х т. Т.2. Європа. Київ, 2017. - 540 с.
2. Шищенко П.Г. та ін. Фізична географія материків і океанів: підручник у 2-х т. Т.1 Азія. Київ, 2017. - 643 с.
3. [Костів Л. Я.](#) Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник. — Л. : Видавничий центр [ЛНУ імені Івана Франка](#), 2017. — 184 с. — ISBN 978-617-10-0374-3.
4. [Барановська О. В.](#) Фізична географія материків і океанів : навч. посіб. для студентів ВНЗ : [у 2 ч.]. — Н. : [Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя](#), 2013. — 306 с. — ISBN 978-617-527-106-3.
5. Мирза-Сіденко В.М. Навчально-методичний посібник з курсу „Фізична географія материків і океанів”.- Кіровоград, 2017.- 188 с.
6. [Апродов В. А.](#) Зони землетрясений. — М. : [Мысль](#), 2010. — 462 с. — ([Природа мира](#)) — ISBN 978-5-244-01122-7.
7. Власова Т. В. Физическая география материков и океанов / Власова Т. В., Аршинова М. А., Ковалева Т. А. – [4-е изд.]. – М. : Академия, 2009. – 640 с.
8. [Graham Bateman](#). The Encyclopedia of World Geography. — Andromeda, 2002. — 288 с. — ISBN 1871869587
9. Блій Г. Д. Географія: світи, регіони, концепти / Блій Г. Д, Муллер П., Шаблій О. / Пер. з англ. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
10. Панасенко Б.Д. Фізична географія материків і океанів. навчальний посібник. У 2 ч. – Вінниця: Гіпаніс, 2001. – 410 с.

11. Притула Т. Ю. Физическая география материков и океанов : учебное пособие для вузов / Притула Т. Ю., Еремина В. А., Спрялин А. Н. – М. : Владос, 2004. – 688 с.
12. Физическая география материков и океанов / Под ред. А.М. Рябчикова. – М., 1988.

Допоміжна

13. Пирожник И.И., Рылюк Г.Я., Еловичева Я.К. География Мирового океана. – Минск, 2006.
14. Физическая география Мирового океана. – Л., 1980.
15. Физическая география частей света / Под ред. А.М. Рябчикова. – М., 1963.
16. Энциклопедия окружающего мира: Атмосфера. Погода и климат. Леса, ледники, моря и океаны. Землетрясения и вулканы. Полезные ископаемые. Карты и измерения / Джон Кларк, Давид Флинт, Тони Хзар и др. – М., 2000
17. Волошин І.І., Чирка В.Г. Географія Світового океану. – К., 1996.
18. Гвоздецкий Н.А., Голубчиков Ю.Н. Горы / Серия "Природа мира". – М., 1987.
19. Географический энциклопедический словарь. Географические названия. – М., 1989.
20. Географический энциклопедический словарь. Понятия и термины. – М., 1988.
21. Гудзевич А. В. Регіональна фізична географія (Європа та Азія) : навч. посіб. для студ. вузів / А.В. Гудзевич. – Вінниця : Віндрук, 2005. –464 с.
22. Долгушин Л.Д., Осипова Г.Б. Ледники / Серия "Природа мира". – М., 1989.
23. Жучкевич В.А. Физическая география материков и океанов. В 2-х ч. – Минск, 1986.
24. Залогин Б.С. Мировой океан. – М., 2001.
25. Исаченко А.Г., Шляпников А.А. Ландшафты. – М., 1989.
26. Каплин П.А., Леонтьев О.К., Лукьянова С.А., Никифоров Л.Г. Берега / Серия "Природа мира". – М., 1991.
27. Кист А. Австралия и острова Тихого океана. – М., 1980.
28. Леонтьев О.К. Физическая география Мирового океана. – М., 1982.
29. Лобова Е.В., Хабаров А.В. Почвы / Серия "Природа мира". – М., 1983.

Інформаційні ресурси

- <http://piterk2006.narod.ru>
- <http://www.geosite.com.ru>
- <http://geoman.ru>
- <http://www.rgo.ru>
- <http://www.geografia.ru>
- <http://geo-tur.narod.ru>
- <http://geo.historic.ru>
- <http://geo2000.nm.ru>

7. Методичне забезпечення

1. **Лекційний курс:** електронні варіанти конспектів лекцій представлені у комп'ютерному класі факультету.
  2. **Практичні заняття:**
    - Мирза-Сіденко В.М. Фізична географія материків і океанів.- Кіровоград, 2020.- 188 с.
- Самостійна робота студентів:** методичні рекомендації до самостійної роботи.

Методи навчання

Основні форми організації навчання при вивченні дисципліни «Методика навчання географії»: аудиторні заняття (лекції, лабораторні заняття); самостійна

робота студентів; консультації.

Методи навчання:

За джерелом знань:

словесні: розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, дискусія, диспут;

наочні: демонстрація, ілюстрація;

практичні: практичні роботи, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, мультимедійних презентацій, аналіз проблемних ситуацій, метод проектів тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; метод проблемного викладу; частково-пошуковий; пошуковий; дослідницький.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (інтерактивні лекції, практичні заняття, on-line консультації в режимі Zoom-конференцій та зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах), самостійна робота студентів з освітніми ресурсами (освітня платформа Google Classroom).

8. Політика курсу

Організація навчального процесу здійснюється на основі кредитно-модульної системи відповідно до вимог Болонського процесу із застосуванням модульно-рейтингової системи оцінювання успішності студентів. Зараховуються бали, набрані при поточному опитуванні, самостійній роботі та бали підсумкового контролю. При цьому обов'язково враховується присутність студента на заняттях та його активність під час практичних робіт. Недопустимо: пропуски та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (крім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання, наявність незадовільних оцінок за 50% і більше зданого теоретичного і практичного матеріалу.

Політика доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення Кодексу академічної доброчесності. Окреслимо його основні складові: складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб. Надавати для оцінювання лише результати власної роботи. Не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів. Не публікувати відповіді на запитання, що використовуються в межах курсу для оцінювання знань студентів. Здійснювати посилання на джерела інформації у разі використання, дотримуватись норм законодавства про авторське право.

9. Критерії оцінювання

Кількісні критерії оцінювання

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовують такі методи оцінювання знань та умінь: поточний контроль (оцінювання усних і письмових відповідей на практичних заняттях); самостійна робота студента; контрольні роботи; підсумкове тестування; підсумковий контроль (залік).

Для оцінювання навчальної роботи студентів підсумкова оцінка вираховується як сума балів за усі види роботи студентів та контрольні заходи.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається та під час індивідуальної роботи викладача зі студентом для тих тем, які студент опрацьовує самостійно і вони не належать до структури практичного заняття. На всіх практичних заняттях застосовується об'єктивний контроль теоретичної підготовки та засвоєння практичних навичок із метою перевірки підготовленості студента до заняття. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота студента щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Підсумковий контроль – контроль навчальних досягнень студентів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, що проводиться в період проміжної атестації у формі іспиту (якщо дисципліна вивчається впродовж декількох академічних періодів, то підсумковий контроль може проводитися за частиною дисципліни, вивченої в даному академічному періоді).

Розподіл балів, які отримують студенти

3 курс (екзамен)

Поточне тестування та самостійна робота																				Ек за мен	Сум а балі в					
5 семестр										6 семестр																
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5		П К	С Р	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17	Т 18	Т 19	Т 20	ПК	СР		
2	3	3	3	3		5	5	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	5	5
24										36										40	100					

СИСТЕМА РЕЙТИНГОВИХ БАЛІВ

Критерії оцінювання :

- 1.Змістовні відповіді - до 1-2 балів
- 2.Змістовність виконаних самостійно практичних робіт – 1 бал
- 3.Контроль самостійної роботи - до 1 балу
4. Контрольна робота – до 5 балів

Критерії оцінювання виконання практичних робіт з курсу

Початковий рівень (0,25 бала). Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, зумовлена нечіткими уявленнями про предмети і явища; діяльність студента здійснюється під керівництвом викладача. Студент уміє розрізняти поняття, величини, явища, одиниці вимірювання з даної теми, розв'язувати завдання за допомогою викладача лише на відтворення основних алгоритмів, формул; здійснювати математичні дії.

Середній рівень (0,5 бал). Необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом сформовані в основному рівні. Знання неповні, поверхові, студент в цілому правильно відтворює навчальний матеріал, але недостатньо осмислено; знає основні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, але має проблеми з аналізом та формулюванням висновків; частково контролює власні навчальні дії, здатний виконувати завдання за зразком. Студент розв'язує типові завдання (за зразком), виявляє здатність обґрунтовувати деякі логічні кроки за допомогою викладача.

Достатній рівень (0,75 балів). Студент добре опанував вивчений матеріал, застосовує знання у стандартних ситуаціях, уміє проаналізувати й систематизувати інформацію, самостійно використовує традиційні докази із правильною аргументацією. Студент уміє дати ґрунтовну відповідь на поставлене запитання. Відповідь студента повна, логічна; розуміння пов'язане з одиничними образами, не узагальнене. Володіє понятійним апаратом. Допускає незначні неточності чи не грубі фактичні помилки. Уміє виправляти допущені помилки. Студент самостійно розв'язує типові завдання з даної теми, обґрунтовуючи обраний спосіб розв'язання.

Високий рівень (**1 бал**). Студент має системні, повні, глибокі, міцні, узагальнені знання про предмети, явища, поняття, теорії, їхні суттєві ознаки та зв'язок останніх з іншими поняттями в обсязі та в межах вимог навчальної програми, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати та застосовувати основні положення теорії для вирішення нестандартних завдань, робити правильні висновки, приймати рішення. Має сформовані міцні практичні навички. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно добирати та користуватися джерелами інформації. Студент самостійно розв'язує комбіновані типові завдання стандартним або оригінальним способом, розв'язує нестандартні завдання.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів за всі завдання для самостійної роботи – **1 балів**.

1 б. ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тем, що виносяться на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

0,75 б. ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент якісно виконав ½ завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

0,5 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/3 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

0,251 б. ставиться, коли студент виконав лише 1/4 завдань та демонструє має вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання виконання завдань підсумкової контрольної роботи

5 балів ставиться у випадку, коли студент у відповіді на питання продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату та теоретичного матеріалу з тієї чи іншої теми; вільне оперування різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлене запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань, глибоке розуміння причинно-наслідкових зв'язків та суспільно-географічних закономірностей. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні чи стилістичні помилки.

4 бали ставиться, коли відповідь на питання правильна і майже повна, судження студента з питання мають усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. У відповіді висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Студент висвітлює причинно-наслідкові зв'язки та суспільно-географічні закономірності, але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, без орфографічних та граматичних помилок, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли відповідь на запитання неповна, частково помилкова та фрагментарна. Студент не має системних знань з даного питання, не повною мірою володіє понятійно-термінологічним апаратом. Студент висвітлює лише один підхід до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. Студент лише називає приклади причинно-наслідкових зв'язків та суспільно-географічних закономірностей, але не розкриває їх суть. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні окремі граматичні, фактичні чи стилістичні помилки.

2/1 бал ставиться, коли у відповіді на питання студент демонструє вкрай поверхові знання з теми. Відповідь неповна та частково помилкова. Студент оперує лише окремими фразами. Понятійно-термінологічний апарат несформований. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти, часто помилкові. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Відсутні згадування про причинно-наслідкові зв'язки та суспільно-географічні закономірності. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні, стилістичні або граматичні помилки.

Оцінювання усних відповідей та повідомлень студентів:

Критерії:

1. рівень осмислення навчального матеріалу;
2. рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів;
3. повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
4. використання додаткової літератури;
5. порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

2 бали - студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відсутні відповіді мовні та стилістичні помилки.

1,5 бали - відповідь студента майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій педагогічній ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

1 бал - відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з ГМіО чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

0,5 балів - відповідь дуже фрагментарна. Студент має дуже поверхові знання з питання. Пояснює суть окремих понять. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

0 балів - відповідь дуже фрагментарна. Студент не має системних знань з ГМіО чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат майже не сформований. Виклад матеріалу не структурований. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ при складанні екзамену з ГМіО:

40 балів - студент повністю засвоїв зміст курсу, вільно володіє навчальним матеріалом і вміє усвідомлено застосовувати його на практиці як в знайомих так і в нових ситуаціях. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу курсу ФГМіО. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Володіє уміннями користуватися різними джерелами інформації. Усі передбачені програмою завдання виконані з максимальною якістю.

35 балів - студент повністю засвоїв теоретичний зміст курсу, добре відтворює основний зміст навчального матеріалу. Застосовує знання у стандартних ситуаціях. Всі передбачені програмою навички сформовані. Усі передбачені програмою завдання виконані, якість більшості з них близька до максимальної.

30 балів - студент майже повністю засвоїв навчальний матеріал курсу, добре ним володіє, вміє застосовувати на практиці в знайомих ситуаціях. Студент намагається аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки, висловлювати власну думку та аргументувати її, але недостатньо самостійний при цьому або припускається незначних помилок. Вільно усуває помилки та відповідає на зауваження. Всі передбачені програмою навички сформовані, але недостатньо. Виконав всі передбачені програмою завдання, якість жодного з них не оцінена мінімальним балом. Деякі завдання виконані з помилками.

25 балів - теоретичний зміст курсу засвоєний частково. Студент в цілому правильно відтворює навчальний матеріал. Відповідь логічно побудована, але неповна, супроводжується окремими прикладами. Студент намагається аналізувати, систематизувати інформацію, висловлювати власну позицію, але недостатньо її аргументує. Необхідні практичні методичні навички в основному сформовані. Більшість робіт, передбачених програмою виконано, але деякі з них мають недоліки, фактичні або змістовні помилки.

20 балів - теоретичний зміст курсу досить поверхово, посередньо або частково. Деякі практичні методичні навички несформовані. Студент уміє застосовувати знання для виконання завдань за зразком, зазнає труднощів у використанні теоретичного матеріалу на практиці при вирішенні нестандартних завдань. Більшість завдань передбачених програмою виконано, але якість виконання окремих з них оцінена мінімальним балом.

15 балів - теоретичний зміст курсу засвоєний лише фрагментарно. Необхідні навички не сформовані. Більшість передбачених програмою навчальних завдань не виконано або їх якість близька до мінімальної. Відповідь фрагментарна, нелогічна, а з деяких питань – відсутня. Але за додаткової самостійної роботи над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання завдань та глибше оволодіння навчальним матеріалом.

10 балів - теоретичний зміст курсу засвоєний дуже фрагментарно. Але має деякі методичні навички. Практичні завдання виконані, але багато грубих помилок.

5 балів - студент дав поверхову відповідь на одне з питань екзаменаційного білету або неповністю виконав практичне завдання.

Підсумковий (семестровий) контроль

Оцінка за шкалою ECTS

90-100 Відмінно А відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок

82-89 Добре В вище середнього рівня з кількома помилками

74-81 Добре С в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок

64-73 Задовільно D непогано, але зі значною кількістю недоліків

60-63 Задовільно E виконання задовольняє мінімальним критеріям

35-59 Незадовільно FX з можливістю повторного складання 1-34 F з обов'язковим повторним курсом

A 90 – 100 («відмінно А») – студент дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% запитань, демонструє глибокі теоретичні знання і практичні вміння, проводить узагальнення і висновки, акуратно оформляє завдання, був присутній на лекціях, має конспекти лекцій та усі виконані практичні роботи з курсу;

B 82 – 89 («добре В») – студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій і розрахунків, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій з основних тем та усі виконані практичні роботи з курсу ;

C 74-81 («добре С») – студент достатньо володіє навчальним матеріалом, під час усного спілкування допускає незначні помилки з професійної термінології, деякі види практичних завдань виконані з помилками (допускається декілька незначних помилок або 1 – 2 значні).

D 64-73 («задовільно Д») – теоретичний матеріал засвоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.

E 60-63 («задовільно Е») – студент засвоїв основні аспекти програмного матеріалу, деякі практичні навички не сформовані, студент невпевнено орієнтується у теоретичному і практичному матеріалі, має труднощі з використанням фахової термінології . Частина передбачених програмою практичних завдань не виконані, або деякі з них оцінені мінімальною кількістю балів.

F 35-59 («незадовільно F») – теоретичний матеріал курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програмою робіт виконано, але їх якість оцінена мінімальною кількістю балів; студент частково володіє фаховими компетенціями. Можливе підвищення оцінки за умови виконання додаткової самостійної роботи.

FX 1-34 («незадовільно FX») – студент не засвоїв основного змісту курсу, не знає професійної термінології, не володіє практичними вміннями. Практичні роботи не виконані або потребують повної переробки. Студент має перескласти певні теми під час консультацій.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ з ГМіО

з КУРС

1. Курс "Фізична географія материків і океанів" у системі географічних наук та фізико-географічних дисциплін. Предмет і завдання курсу.
2. План фізико-географічної характеристики регіону.
3. Сучасні тектонічні концепції (платформно – геосинклінальна, динаміки літосферних плит, плюмтектоніки).
4. Загальні фізико – географічні закономірності Землі. Планетарна асиметрія. Планетарний закон географічної зональності. Широтна зональність. Висотна поясність. Азональність. Провінційність (секторність). „Меридіональна зональність”.
5. Планетарні закономірності розподілу тиску, тепла, вологи.
6. Типи земної кори у Світовому океані. Планетарні морфоструктури (геотектури) дна Світового океану.
7. Донні відклади. Ресурси Світового океану, їх освоєння та перспективи використання. Екологічні проблеми океану.
8. Клімат океану, вплив атмосферних факторів на гідрологічні характеристики океану. Основні центри дії атмосфери та типи атмосферної циркуляції над Світовим океаном.
9. Тепловий режим й теплові властивості води океанів та морів. Льодовий режим та його вплив на природні процеси.
10. Солоність вод у Світовому океані та зонально-регіональні особливості її прояву.
11. Динаміка вод у Світовому океані. Циклональні та антициклоніальні кругообіги океанічних течій у Світовому океані.
12. Типи водних мас у Світовому океані, їх характеристика.
13. Диференціація природи Світового океану. Класифікація природних комплексів Світового океану та їх місце в системі геокомплексів.
14. Тихий океан: фізико – географічна характеристика.
15. Атлантичний океан: фізико – географічна характеристика.
16. Північний Льодовитий океан: фізико – географічна характеристика.
17. Індійський океан: фізико – географічна характеристика.

18. Південний океан: фізико – географічна характеристика.
19. Органічний світ Світового океану: його загальні риси як екосистеми глобального рівня, життєві угруповання та різноманітність. Біогеографічне районування Світового океану.
20. Фізико – географічне положення Євразії. Берегова лінія. Типи берегів.
21. Геологічна історія формування території та основні етапи розвитку природи Євразії. Літосферні плити. Характер взаємодії літосферних плит у шовних зонах. Тектонічні структури: давні і молоді платформи, геосинклінальні пояси. Елементи тектонічної будови платформ. Епохи гороутворення у Євразії.
22. Неотектонічні рухи у Євразії. Роль неотектонічних рухів у формуванні загальних рис сучасного рельєфу.
23. Вулканізм, сейсмічні пояси у Євразії.
24. Рельєф Євразії. Орографія і гіпсометрія. Зв'язок рельєфу з тектонічною будовою. Морфоструктури платформних областей. Морфоструктури складчастих областей.
25. Зміни кліматичних умов у неоген-четвертинний час та їх наслідки. Давні материкові зледеніння в Євразії. Їх вплив на природу материка.
26. Корисні копалини Євразії: багатство і різноманітність у зв'язку з геологічною будовою, закономірності розміщення. Світове значення запасів корисних копалин у Євразії.
27. Кліматоутвірні фактори та особливості їх прояву в Євразії.
28. Гідротермічний режим у Євразії. Аналіз розподілу показників тиску, температур повітря, опадів за сезонами (літо, зима).
29. Типи клімату та кліматичне районування Євразії. Висотна кліматична поясність.
30. Фактори формування поверхневого стоку. Вплив кліматичних умов і орографічних особливостей території на розподіл та густоту річкової мережі у Євразії. Басейни стоку річок Євразії та головні вододіли.
31. Класифікація річок Євразії за джерелами живлення, розподілом стоку й типами водного режиму. Гідрографічна та гідрологічна характеристика найбільших річок, оцінка їх господарського значення.
32. Озера Євразії: умови формування, генетичні типи улоговин, солоність та стічність, закономірності поширення. Болота, їх поширення. Сучасне покривне та гірське зледеніння у Євразії. Поширення багаторічної мерзлоти.
33. Основні типи ґрунтів у Євразії, закономірності їх поширення, напрями й фактори формування та зміни типів ґрунтів. Зональні та азональні типи ґрунтів.
34. Рослинні зони рівнинної Євразії та особливості їх поширення. Структура широтних рослинних зон за секторами (приатлантичним, внутрішньоматериковим й притихоокеанічним). Взаємозв'язок типів ґрунтів й типів рослинного покриву.
35. Тваринний світ Євразії: видове різноманіття та закономірності сучасного поширення.
36. Особливості висотної поясності ґрунтово-рослинного покриву у Євразії залежно від зонального та секторного розміщення гірських систем. Висотна поясність в Альпах, Карпатах, горах Середньої Азії, Гімалаях.
37. Структура географічної зональності у Євразії. Зональність та провінційність у природі материка.
38. Характеристика зональних ландшафтів Євразії: арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних і широколистяних лісів, лісостепів, степів, напівпустель і пустель, саван й тропічного рідколісся, жорстколистих вічнозелених лісів і чагарників середземноморського типу, сухих і дощових (перемінно-вологих, в т.ч. мусонних) субтропічних лісів, вологих екваторіальних лісів.
39. Фактори природної диференціації території Євразії. Схема фізико-географічного районування материка. Принципи та критерії виділення субконтинентів, фізико-географічних країн та областей.
40. Фізико – географічна характеристика о.Ісландія.
41. Фізико–географічна характеристика Альпійсько-Карпатської гірської країни.
42. Фізико– географічна характеристика Східноєвропейської рівнинної країни.
43. Фізико – географічна характеристика Західносибірської низовинної країни.
44. Фізико – географічна характеристика Середньосибірської гірсько-рівнинної країни.
45. Фізико-географічна характеристика Казахстану та Середньої Азії.
46. Фізико – географічна характеристика Кавказу.

47. Фізико – географічна характеристика Південної Азії.
48. Фізико – географічна характеристика Східної Азії.
49. Фізико – географічна характеристика Південно-Західної Азії.
50. Фізико – географічне положення Північної Америки. Берегова лінія. Типи берегів. Загальний огляд природи Північної Америки. Подібність з Євразією та найбільш характерні індивідуальні риси природи материка.
51. Історія відкриття та дослідження Північної Америки.
52. Геологічна історія формування території та основні етапи розвитку природи Північної Америки. Літосферні плити. Характер взаємодії літосферних плит у шовних зонах. Давні і молоді платформи. Елементи тектонічної будови платформ.
53. Геосинклінальні пояси, епохи гороутворення у Північній Америці. Роль неотектонічних рухів у формуванні загальних рис сучасного рельєфу континенту. Вулканізм, сейсмічні пояси у Кордільєрах.
54. Основні риси та загальний план орографічної будови території Північної Америки. Орографія та гіпсометрія Кордільєрів. Взаємозв'язок тектонічної будови та сучасної орографії. Основні типи морфоструктур і морфоскульптур: їх генетична зумовленість та поширення.
55. Корисні копалини Північної Америки : багатство і різноманітність у зв'язку з геологічною будовою, закономірності поширення.
56. Кліматоутвірні чинники в Північній Америці.
57. Характеристика кліматичних сезонів у Північній Америці за окремими метеорологічними елементами. Сезонні кліматичні явища. Нестійкість погодних умов. Стихійні природні явища – урагани й торнадо: особливості поширення та причини виникнення.
58. Кліматичне районування Північної Америки. Характеристика кліматичних областей.
59. Загальна характеристика стоку та особливості розподілу поверхневих вод у Північній Америці, фактори, що зумовлюють їх формування. Особливості річкової мережі та класифікація річок за джерелами живлення й режимом стоку. Гідрографічна та гідрологічна характеристика найбільших річкових систем материка за басейнами стоку; головні вододіли.
60. Озера Північної Америки: генетичні типи та географія поширення. Характеристика найбільших озер Північної Америки. Материкове й гірське зледеніння. Багаторічна мерзлота. Давні материкові зледеніння, їх вплив на формування гідрографічної мережі континенту.
61. Ґрунтово-рослинний покрив та фауністичні особливості Північної Америки.
62. Структура географічної зональності у Північній Америці. Секторність. Характеристика зональних типів ландшафтів: арктичних пустель, тундри та лісотундри, тайги, мішаних лісів, широколистяних лісів, прерій, степів, напівпустель та пустель, субтропічних твердолистяних лісів і чагарників, тропічних вічнозелених вологих лісів. Висотна поясність. Характерні риси північноамериканських ландшафтів.
63. Фізико-географічне районування Північної Америки. Фактори природної диференціації території материка. Поділ території материка на субконтиненти, фізико-географічні країни, області. Американський сектор Арктики, Позакордільєрський Схід, Кордільєрський Захід, Центральна Америка.
64. Фізико–географічна характеристика Лаврентійської височини Північної Америки.
65. Фізико–географічна характеристика Центральних рівнин Північної Америки.
66. Фізико-географічна характеристика Великих рівнин Північної Америки.
67. Фізико – географічна характеристика Аппалачської гірської країни.
68. Фізико – географічна характеристика Мексиканського нагір'я.